

Protokoll 4/2021

fört vid Rådet till skydd för Stockholms skönhets
sammanträde måndagen den 12 april 2021 kl. 13:30-14:45,
Sammanträde via Skype

Övriga närvarande	Inga Varg Ordförande Leif Bolter Katarina Borg Birgitta Bremer Elisabet Jermsten Anders Johnson Måns Lönnroth Helena Nilsson Lannegren §§7-15 Magnus Olausson Margareta Olofsson Martina Pereira Norrman Laila Reppen Peter Lundevall Sekreterare Monica Hector Protokollförare Susanne Höglin Handläggare Catarina Holdar Föredragande §7
Justerare	Laila Reppen
Datum för justering	
Paragraf	§§1-15
Protokollförare	Monica Hector

§ 1 **Dagordning samt val av justerare**

Beslut

Valdes ledamot L Reppen att tillsammans med ordförande justera protokollet. Erinrades att ärenden upptas i ordning enligt föredragningslistan.

§ 2 **Nästa sammanträdesdag**

Beslut

Erinrades att Skönhetsrådet sammanträder måndag 3 maj 2021, kl. 13.30.

§ 3 **Nästa delegationssammanträde**

Beslut

Erinrades att Skönhetsrådets delegerade sammanträder måndag 17 maj 2021, kl. 13.30.

§ 4 **Protokoll fört vid sammanträde 2021.03.08**

Beslut

Anmälades att protokoll fört vid Skönhetsrådets ordinarie sammanträde 2021.03.08 justerats i vederbörlig ordning.

§ 5 **Protokoll fört vid delegationssammanträde 2021.03.22**

Beslut

Anmälades att protokoll fört vid Skönhetsrådets delegationssammanträde 2021.03.22 justerats i vederbörlig ordning.

§ 6**Anmälningar för kännedom****Anmälda handlingar**

- (Signerad) Gamen 12, uppförande av takterrasser, reviderat förslag, 2020-07948-575
- Staty Östermalmstorg, svar med e-post
- Liljeholmsbadet, svar med e-post
- (Signerad) Östermalm 3:62 (Skeppar Svinfot, kajplats 18), tillbyggnad på uteserveringarna, spaljevägg/pergola, dnr 2018-02608
- Skräpigt och smutsigt i skogen vid Akalla torg, svar med e-post
- Edö 1, planärende på granskning, 2019-13584
- Skönhetsrådets skrivelse om Stockholms friliggande barnstugor, svar från stadsbyggnadsnämnden, 2020-17553
- Räknetabellen 3 m.fl., planärende på granskning, 2018-18096
- (Signerad) Förarsätet 14, nybyggnad av lägenheter samt garage, rivning av befintliga byggnader, 2021-02765-575
- (Signerad) Södermalm 6:36, renovering av Katarinahissen: ny hiss-korg och mindre ombyggnader, 2021-03100-575
- Södra Hammarbyhamnen 1:3 m.fl., förslag till detaljplan för del av nya Östbergatunneln, 2020-03032
- Liljevalchs bunker, svar med e-post samt SR 0076-2015 bifogad
- Riset 11, svar med e-post samt SR 2020/213 bifogad
- (Signerad) Södra Hammarbyhamnen 1:3 m.fl., förslag till detaljplan för del av nya Östbergatunneln, 2020-03032
- Stockholmsverken, skylt, svar med e-post

§ 7**Konsthallen 15, förslag till detaljplan, 2018-00710**

Genom remiss hade stadsbyggnadskontoret begärt Skönhetsrådets yttrande över Konsthallen 15, förslag till detaljplan, 2018-00710. Catarina Holdar, stadsbyggnadskontoret, redogjorde för ärendet.

SR 2021/66

Beslut

Beslöt Skönhetsrådet avstyrka planförslaget i föreliggande form.

Uppdrogs åt kansliet att besvara ärendet.

Sammanfattning av ärendet

Syftet med planförslaget är att öka byggrätten inom Hasselbacken 1 på Södra Djurgården. De nya byggnaderna föreslås på platserna där Moriska paviljongen och Gubbhyllan tidigare stått samt på Rotundan. Byggnaderna planeras för i huvudsak hotell men även för restaurang/café, spaanläggning och en underjordisk utställningshall. Placeringen av de nya byggnaderna har anpassats för att befintlig vegetation så långt möjligt ska kunna bevaras. Hasselbackens huvudbyggnad från 1925 är en byggnad av byggnadsminnesklass och ges skyddsbestämmelser i planen. En ny veranda föreslås i markplan i anslutning till huvudbyggnaden. I planen ingår även Konsthallen 2 och 15 söder om Djurgårdsvägen. Planen möjliggör en sammanbindning av ABBA-museet (Konsthallen 2) och en äldre byggnad vid Allmänna gränd (Konsthallen 15) som förses med skydds- och varsamhetsbestämmelser.

Södra Djurgården har alltid varit ett av stockholmarnas främsta utflyktsmål. Den västra delen av ön är en av de tio mest besökta evenemangsparkerna i världen. Traditionellt förknippas Evenemangsparken med ett folkligt nöjes- och evenemangsutbud. Här finns något för de flesta. Södra Djurgården ingår i riksintresset Kungliga Nationalstadsparken inrättad 1995, liksom riksintresset för kulturmiljövården Stockholms innerstad och Djurgården. I den förra får nya byggnader och anläggningar eller andra åtgärder endast tillkomma om det sker utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden skadas. Riksintresseområdet för kulturmiljövården ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur eller kulturmiljö. Stockholms kommunfullmäktige antog 2009 en fördjupad översiktsplan för stadens del av Nationalstadsparken, Norra och Södra Djurgården. I den ges vägledning för lämplig utvecklingen i bland annat den så kallade Evenemangsparken på västra delen av Södra Djurgården. Där är Hasselbacken och kvarteret Konsthallen belägna. I vägledningen framförs att området bör tåla vissa kompletteringar och väl anpassad bebyggelse under förutsättning att dess grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden bevaras. Området ska bevaras som ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden. Det bör enligt rådet noteras att Evenemangsparken kan förnyas men att det inte är detsamma som att delområden som Hasselbacken självklart är möjliga att förtäta.

Kulturmiljöer innehåller ofta immateriella värden. Det kan röra sig om Ortsnamn eller berättelser som är knutna till byggnader. Inom Hasselbacken 1 har till exempel Moriska paviljongen och Gubbhyllan beskrivits i litteraturen. I planhandlingarna kallas de

föreslagna byggnaderna på samma platser som de historiska byggnaderna, för Nya Moriska paviljongen och Nya Gubbhyllan. Detta trots att dessa varken till innehåll, volym eller utseende har några släktskap med de ursprungliga byggnaderna. Lägg därtill att den autentiska Gubbhyllan är flyttad till Skansen ca 80 meter från den ursprungliga platsen. Skönhetsrådet ställde sig kritiskt mot att minnesrika namn utnyttjas som ett marknadsföringsknep för att ge sken av historisk kontinuitet.

Vid förtätningar av historiska miljöer så lyfts ibland fram att platserna för nya hus en gång varit bebyggda. Mer sällan redovisas att platserna under betydligt längre tid varit obebyggda eller att senare tillägg i volym inom samma fastighet varit betydligt större än de som försvunnit. Så skedde när Hasselbacken förnyades i början av 1990-talet då huvudbyggnaden fick en omfattande tillbyggnad i utbredning och höjd för att bland annat inrymma 113 hotellrum. Denna adderande planeringsteknik syftar ofta till att erhålla högsta möjliga exploatering. Ibland synes föreställningen att varje samtid har rätt att sätta sitt historiska avtryck vara ett tillräckligt argument.

Skönhetsrådet hade gärna sett att planhandlingarna redovisat uppgifter om nytillkommen bruksarea (BYA) det vill säga den area de nya byggnaderna upptar på marken samt bruttoarean (BTA) det vill säga den sammanlagda tillkommande våningsytan. Rådet värdesatte emellertid redovisningen av de planerade vyerna sett från Djurgårdsbrunnsvägen och Djurgårdsslätten.

Den Moriska paviljongen stod på Hasselbackens västra terrass i ca 50 år och har efter en brand 1923 varit borta i nästan 100 år. Byggnaden kan beskrivas som en arkitektonisk fantasi med sitt exotiska uttryck. Paviljongen var med sin kupol relativt hög men i endast en våning. Den fungerade troligen som en förlängning av uteserveringarna med ett skyddande tak. Byggnaden uppfördes som en musikpaviljong och var enligt ritningarna öppen. I planförslaget föreslås på ungefär samma plats ett tre våningar högt hotell, inklusive en hotellvåning under jord. Skönhetsrådet konstaterade att byggnaden effektivt kommer att skära av vyerna dels mot Hasselbackens huvudbyggnad, dels mot Villa Hasselbacken. Den senare uppfördes för och av Wilhelm Davidsson som utvecklade Hasselbacken under 1800-talets senare del till ett av stadens främsta besöksmål. Villan ingick i Hasselbackens ursprungliga ensemble. Byggnaderna är av byggnadsminnesklass och bör enligt rådet fortsatt träda fram i gatuperspektivet. En lägre byggnad bör dock vara möjlig på f.d. Moriska paviljongens plats.

Platsen för den så kallade Gubbhyllan i södra delen av Hasselbacken 1 har varit bebyggd i århundraden. Den senaste och största byggnaden på platsen är nämnda Gubbhyllan. Detta schweizeri, en typ av café med alkoholservice, flyttades 1963 till

ett läge öster om närliggande Cirkus. Därefter har platsen nyttjats för parkering. Den äldre Gubbhyllan består av en mittdel i två våningar samt en delvis inrymd vindsvåning. Ena långsidan har en våning medan den andra långsidan består av två våningar med generösa öppna verandor. Byggnadshöjden uppskattas till mellan 4-11 meter räknat från marknivån. Det föreslagna hotellet i fyra våningar plus ett brett hisstorn på parkeringsplatsen ges i planförslaget en motsvarande höjd om uppskattningsvis 8-18 meter. Nybyggnadsförslaget innebär ett större fotavtryck och en betydande skalförskjutning jämfört med Gubbhyllan. Den långa historiska kontinuiteten med byggnader på platsen motiverar emellertid enligt rådet en ny byggnad på parkeringsplatsen. Rådet ansåg att en byggnad om högst tre våningar men utan tornbyggnad och takterrass är möjlig på parkeringsplatsen. Rådet utgick från att den historiska stenmuren som finns kvar vid platsen kommer att kvarstå.

Rotundan föreslås bebyggas i tre våningar. Det som är hotellreception idag i huvudbyggnaden från 1925 planeras bli spareception medan hotellreceptionen avses flyttas till den föreslagna Rotundan. Byggnaden avses att förbindas med det planerade hotellet på parkeringen i söder via en inbyggd länk. Detta skapar sammanbyggda volymer som aldrig tidigare skådats på platsen vilka skulle utsträcka sig längre än Hasselbackens självklara centralbyggnad från 1920-talet. Tillsammans med byggnadernas höjd kommer volymerna att nästan helt dölja huvudbyggnaden sett från Djurgårdsslätten och Cirkus sett från Djurgårdsvägen. Rådet ansåg att planförslaget innebär tydligt negativa konsekvenser för läsbarheten av historiska samband inom riksintresset. Ny bebyggelse bör förstärka platsens historiska struktur, inte försvaga den. Hotell och spaanläggning bedöms inte ha sådan dignitet som motiverar att de lyfts fram i detta historiska sammanhang. Det bör understrykas att det på platsen för rotundan aldrig funnits någon bebyggelse. Skönhetsrådets slutsats var att ingen ny bebyggelse bör tillkomma på platsen för rotundan. Till skillnad mot den hovsamt anpassade tillbyggnaden i väster från 1992 var bedömningskriterierna för det nutida parallella uppdraget ”nya tillägg med innovativ arkitektur”. Förändringen i sättet att närma sig en kulturhistorisk miljö speglar onekligen förändringarna i tiden.

Bebyggelsen norr om Djurgårdsvägen består av ett antal solitärer. I linje med det bör enligt rådet en ny byggnad på den södra parkeringsplatsen planeras som en solitär och knyta an till den historiska strukturen. En byggnad på parkeringsplatsen med reducerad volym kan med sitt läge mot en förnyad förplats framför Cirkus tillföra nya publika kvaliteter. Den nedtagna portiken vid Djurgårdsvägen ska uppföras som entré till Hasselbacken i öster i enlighet med ett tidigare presenterat bygglov.

Nybyggnadsförslagen vid Hasselbacken kommer att påverka stadsbilden på håll. Från vypunkter på Skeppsholmen och Kastellholmen är det tydligt att de nya byggnaderna växer ovan befintlig bebyggelse och täpper till öppningar på Södra Djurgården. Bebyggelsen ska enligt Nationalstadsparkens bestämmelser karakteriseras av ett glesare bebyggt parklandskap i kontrast till stenstaden. Illustrationerna redovisar fasader i trä vilket tydligt ska trola bort de nya byggnaderna på håll. Rådet konstaterade emellertid att större delen av fasaden består av glas mellan de smala vertikala trälisterna. På kvällen och under den mörka delen av året kommer byggnaderna att vara upplysta och sannolikt väl synliga i stadslandskapet. Även detta motiverar enligt rådet lägre byggnader.

Hasselbackens huvudbyggnad uppfördes 1925 i den då rådande klassicistiska stilen. Byggnaden, som är av byggnadsminnesklass, har mot Djurgårdsvägen en karaktärsdanande övre terrass. I planförslaget ges byggnaden varsamhetsbestämmelser. Bland dessa, k3, bör det enligt rådet tillföras ”övre terrass” för att inte terrassen riskeras att byggas in och huset helt ändra karaktär. Det kan noteras att tillbyggnaden från 1992 har tagit upp temat med en övre terrass. Den är säkerställd genom höjdsättning i detaljplanen.

Skönhetsrådet såg kvaliteter i given arkitektur. De rundade formerna ses som en kvalitet men skalan och utbredningen är inte är förenlig med platsens förutsättningar. Även om i princip alla hus i sluttningen ned mot Djurgårdsvägen är stenhus så kan träbyggnader signalera en underordning jämfört med huvudbyggnaden vilket rådet fann lämpligt. Hasselbacken ingår i den gröna krans som omger Skansenberget. Grönskan och ett glesare bebyggt parklandskap är viktiga delar i områdets grundkaraktär och får enligt rådet inte skadas. Den grusade terrassen som i stort sett rekonstruerades vid förnyelsen i början av 1990-talet bör i huvudsak kvarstå med sitt avgränsande balusterräcke. Det är väsentligt att framgent kunna avläsa var Hasselbacken börjar och vad som är en rest av Skansenbergets släntfot av natur.

Planförslaget rymmer även en del av kvarteret Konsthallen söder om Djurgårdsvägen. Syftet är att göra det möjligt att bygga ihop nuvarande ABBA-museet och hotell med en byggnad inom Konsthallen 15 vid Allmänna gränd. Den senare byggnaden får varsamhetsbestämmelser och möjligheter för tillfällig vistelse, det vill säga hotell i detta fall. Huset vid Allmänna Gränd uppfördes i början av 1880-talet med utskänkingslokaler i bottenvåningen. Såvitt känt har bottenvåningen in i vår tid nyttjas som restaurang/café. Skönhetsrådet förutsatte att publik verksamhet säkerställs i bottenvåningen mot Allmänna Gränd och hörnan mot Djurgårdsvägen. Rådet uppskattade syftet att Konsthallen 15 föreslås återställas exteriört till hur 1800-talsbyggnaden och sommarpaviljongen mot Djurgårdsvägen såg ut 1928.

Skönhetsrådet värdesatte sammantaget ambitionen att förstärka Hasselbackens attraktionskraft. Rådet bedömde emellertid att den historiska balansen på platsen är känslig för förändringar. Likväl såg rådet möjligheter till förnyelse där tidigare den Moriska paviljongen och Gubbhyllan var belägna. Föreslagna hus är emellertid alltför dominerande på platsen. De skulle förrycka den nuvarande jämvikten mellan den blåklassade huvudbyggnaden med sitt väl anpassade tillägg från 1990-talet och Djurgårdsgrönskan. För att den historiska miljön ska vara fortsatt avläsbar bör en byggnad i nordväst endast vara en våning utan avslutande torn- och takterrass. En byggnad på parkeringsplatsen i sydöst bör ej överstiga tre våningar. Bebyggelse på den så kallade Rotundan bör helt utgå för att bibehålla viktiga siktlinjer och områdets historiska karaktär med solitära byggnader. Därmed undviks en fragmentisering, att den grusade terrassen blir inåtvänd av kringbyggda byggnader och att skalan förskjuts inom Hasselbacken. Den sammanvägda effekten av nybyggnadsförslaget bedöms inte uppfylla kraven på respekt för platsens grundläggande karaktär och kulturhistoriska värden.

Handlingar i ärendet

- SR 2021/66-14 Samrådsbrev
- SR 2021/66-12 Plankarta
- SR 2021/66-3 Energiutredning
- SR 2021/66-5 Naturvärdesinventering
- SR 2021/66-16 Kulturmiljöutredning
- SR 2021/66-19 Planbeskrivning
- SR 2021/66-2 Brandutlåtande
- SR 2021/66-6 Dagvattenutredning
- SR 2021/66-8 Solstudier
- SR 2021/66-9 Utredning landskap, ekologi och träd
- SR 2021/66-10 Vyer Djurgårdsvägen och Hazeliusbacken
- SR 2021/66-11 Ritningar
- SR 2021/66-15 Miljökonsekvensbeskrivning
- SR 2021/66-18 Illustrationer
- SR 2021/66-7 PM Trafik Hasselbacken 1 och Konsthallen 15
- SR 2021/66-13 Hasselbacken geoteknik och hydrologi

§ 8**Sekreteraren informerar****Sammanfattning av ärendet**

Informerade sekreteraren om att stadsbyggnadsnämnden nu givit rivningslov samt nybyggnadslov för ett bostadshus med ca 28 bostadsrätter på fastigheten Sälgen 4, d.v.s. den f.d. bensinstationen vid Birger Jarlsgatan. En intervju med sekreteraren finns i veckans nummer av Mitti Östermalm. Den refererar till Skönhetsrådets yttrande där byggnadens unika status som den enda kvarvarande bensinstationen från Swedish grace-perioden. Med ändrad användning till kafé, restaurang eller varför inte laddstation för elbilar hade det gått att bevara och restaurera byggnaden.

§ 9**Övriga frågor****Sammanfattning av ärendet**

Ledamot M Lönnroth efterfrågade mer information om Hofvings malmgård och om hur rådet ska hantera frågan. Beslöts att sekreteraren håller kontakt med stadsbyggnadskontoret men att rådet kommer att behandla frågan i sedvanlig ordning, d.v.s. när planförslaget går ut på samråd.

Ledamot M Olofsson har fått e-post från ett flertal personer om Liljeholmsbadet efterfrågade ny information i ärendet. Kansliet meddelade att det inte föreligger mer information som rådet fått ta del av och att inga beslut ännu fattats av stadsbyggnadskontoret i ärendena avseende rivning respektive nybyggnad.

Med anledning av sekreterarens information om kv Sälgen erinrade Susanne Höglin om att artikeln och yttrandet över Sälgen är delat på Facebook.

Informerade Susanne Höglin om att höstens seminarium kommer att handla om Bromma flygplats och planeringen av området när verksamheten läggs ner. Seminariet kommer att hållas tisdagen 19 oktober. Mer information kommer under våren.

Ledamot B Bremer önskade en redovisning om den omfattande trädfällning som genomförts på Djurgården. Många av träden borde vara skyddsvärda, bl.a. har stora pilar längs med vattnet fällts samt ett flertal längs med vägarna. Uppdrogs åt kansliet att kalla Magnus Andersson, Kungliga Djurgårdens förvaltning, till kommande sammanträde så att rådet får en redovisning av utförda åtgärder.

§ 10**Enskede gård 1:1, förslag till detaljplan för del av Steningeparken, 2015-21600**

SR 2021/38

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§1).

§ 11**Norra Djurgården 1:1, nybyggnad av värdshus, 2021-02623-575**

SR 2021/53

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§2).

§ 12**Ledarö 3, förslag till detaljplan, 2020-09166**

SR 2021/55

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§3).

§ 13

Bottenstocken 8, förslag till detaljplan, 2020-03735

SR 2021/54

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§4).

§ 14

Akalla 4:1, Tenstadalens dagvattenpark, förslag till detaljplan, 2020-06525

SR 2021/58

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§5).

§ 15

Akalla 4:1, förslag till detaljplan för Tvärbanans Kistagren, 2018-04111

SR 2021/59

Beslut

Anmäldes för formellt beslut ärende hänskjutet från delegationssammanträde 2021.03.22 (§6).

Digitala signaturer

Detta dokument har signerats digitalt av följande personer

Namn	Datum
Inga Margareta,Varg	2021-04-16
MONICA,HECTOR	2021-04-16
Peter Lars Owe,Lundevall	2021-04-16
Laila,Reppen	2021-04-16